

DEMOKRATİK POLİS GÖZETİM VE DENETİM MEKANİZMALARI:
İNGİLTERE VE KUZAY İRLANDA ÇALIŞMA ZİYARETİ

Mayıs 2015

B. Ali SONER

Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Merkezi (PODEM), *Raoul Wallenberg Institute* (RWI) ile *Democratic Progress Institute* (DPI) tarafından organize edilen ve İngiltere ve Kuzey İrlanda örnekleri üzerinden polis teşkilatının sivil ve demokratik denetim ve gözetimini sağlama amaçlı kurulan ve bu doğrultuda faaliyet gösteren kurum ve uygulamalar hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan gezi, ülkemiz gündemiyle örtüşen bir zamana denk gelmesi nedeniyle yararlı sonuçlar çıkarılabilecek bir fırsat sunmuştur. Yapılan görüşmeler kurumsal tanıtımın ilerisine geçmiş, soru-cevaplarla açılan sunumlar kurulu sistemin gerisinde yatan akli, amaç ve hedefleri derinlemesine kavrama imkanı yaratmıştır.

Gezi kapsamında DPI tarafından genel olarak İngiliz polis teşkilatının ve denetim mekanizmalarının sunumu yapılmış; sistem içinde kurumsal ağın nasıl kurgulandığı, yetki dağılımının nasıl yapıldığı ve uygulamada nasıl işlediği gibi teşkilat hakkında verilen genel bilgilendirme, sonraki görüşmelere hazırlayıcı nitelikte olmuştur. Gezinin İngiltere ayağında *Independent Police Complaints Commission* (IPCC) ve *Her Majesty's Inspectorate of Constabulary* (HMIC) ile yapılan görüşmelerde, polis denetiminin siyasal ve bürokratik kontrolden uzak tutulmaya dikkat edildiği, bu amaçla denetim mekanizmalarının polis bürokrasi dışına çıkarıldığı, sivil ve (ya da) bağımsız kurullar oluşturulduğu görülmüştür.

Kuzey İrlanda'da 1994'ten itibaren devreye giren barış sürecinin bir parçası olarak uygulamaya sokulan polis reformu da benzer bir anlayışı takip etmiştir. Reform sürecinde yer alan kişiler ve aynı süreçte oluşturulan polis denetim mekanizmaları (*Northern Ireland Policing Board* ve *Police Ombudsman for Northern Ireland*) temsilcileri ile gerçekleştirilen görüşmeler söz konusu mekanizmaların toplumsal temsili, güven ve meşruiyeti yüksek, suç ve suçluyla mücadelede etkin, şeffaf ve hesap verebilir bir polis teşkilatı oluşturulmasına yaptığı katkıları aktarmıştır. Mecliste temsil edilen siyasal partilerden seçilenler (10 üye) yanısıra bağımsız üyelerden (9 üye) oluşan *Policing Board* güvenlik hizmetinin öncelikleri, insan haklarına saygı, etkinlik ve hesap verebilirlik açılarından genel stratejiyi belirlerken, kurulun kamuya açık yapılan oturumları gerek bireylerin gerekse sivil toplum örgütü temsilcilerinin polis uygulamaları ve güvenlik stratejilerine doğrudan katılımını sağlamakta, bu açıdan topluma kurulun ötesine geçen bir demokratik denetim ve gözetim imkanı sunmaktadır. Tamamen bağımsız bir kurum olan Polis Ombudsmanı ise polis uygulamaları hakkında gelen şikayetleri kendi uzmanları ile soruşturmakta, varılan sonuçları kamuoyu paylaşmanın yanısıra, yaptırım gerektiren durumlarda idari tedbir için polis teşkilatı ilgili birimlerine, adli süreçler öngörülmesi durumunda ise savcılara veri sağlayarak etkin bir dış denetim işlevi görmektedir.

Hesap verebilirlik, şeffaflık, meşruiyet, toplumsal destek, sivil katılım ve denetim gibi öne çıkan nitelikleri dikkate alındığında her iki örnek, demokratik siyasal, toplumsal ve yasal standartların polis teşkilatına uygulanma çabası olarak ele alınabilir. Aynı zamanda teşkilat özelinde hukuk devleti uygulamalarının etkinlik kazanması ve kurumsal olarak pekişmesidir. Bu çerçevede gerçekleşen ve polis uygulamaları, kötü muamele, polislerin birey vatandaşa yönelik diğer tavır ve davranışları konusunda yapılan şikayetlerin sivil ve bağımsız kurumlarca ele alınması, vatandaşların denetim süreçlerine güven duymasını sağladığı; bağlantılı olarak değerlendirme/soruşturma süreçlerinden çıkan kararların toplumsal meşruiyeti artarken, vatandaşın kendini daha fazla güvende hissedebileceği bir toplumsal ortamın oluşmasına katkı sunduğu anlaşılmıştır.

Yanısıra, Kuzey İrlanda örneğinin gösterdiği üzere, etnokültürel olarak bölünmüş ve gerilimli süreçlerin canlılığını koruduğu toplumlarda, polis teşkilatının toplumsal çeşitliliği yansıtması, toplumu temsil eden bir personel yapısına sahip olmasının da teşkilatın toplumsal meşruiyeti ve etkinliğine ciddi katkılar yapabileceği görülmüştür. Polis reformu öncesi teşkilat içinde % 7 olan Protestan oranının reform sürecinde % 30'a çıkarılması, hem polis uygulamalarının demokratik meşruiyeti hem de teşkilata olan halk desteğinin yaygınlaştırılmasını amaçlamıştır. Söz konusu uygulama polis-halk arasındaki iletişimi güçlendirirken, suç ve suçluyla mücadelede polis-halk işbirliğinin de altyapısını oluşturmuştur. "Toplum destekli polislik" (**community policing**) yerine, teşkilatın tüm birimlerinin halk desteği ile çalışacağı "toplumla birlikte polislik" (*policing with community*) anlayışının ön plana çıkarılmasını, hem Kuzey İrlanda polis teşkilatının artan toplumsal meşruiyetinin bir uzantısı, hem de söz konusu meşruiyete derinlik ve süreklilik kazandıracak bir strateji olarak görmek yerinde olacaktır.

Diğer taraftan, sivil ve bağımsız denetim mekanizmalarının varlığının polis teşkilatının kurumsal yapısına ve sunduğu güvenlik hizmetine de katkılarının olacağı ifade edilebilir. Demokratik, sivil, bağımsız denetim ve gözetim mekanizmalarının olması polisin hem teşkilat olarak hem de uygulamalar bakımından toplumsal meşruiyetinin dinamik bir hal alması, sürekli canlı tutulan ve sürekli yenilenen meşruiyet kanallarına kavuşması demek olacaktır. Bu da bir taraftan toplum-polis bağının güçlenmesi, polisin suç ve suçluyla mücadelede etkinlik kazanmasını beraberinde getirirken, teşkilatın kendini yenileme, geliştirme, toplumsal beklentilere daha iyi cevap verebilme konusunda geri bildirim alma imkanlarına kavuşmasını sağlayacaktır. Bu durum, Kuzey İrlanda'da polis reformunun 1994'ten itibaren barış sürecinin bir parçası olarak gündeme gelmiş olması, söz konusu sivil denetimin toplumsal barışın

sağlandığı ortamlarda mümkün olabileceği gibi bir çıkarıma varmamızın yanlışlığına da işaret etmektedir. Aksine, terör ve çatışmanın devam ettiği toplumlarda benzer sivil denetim ve gözetim mekanizmalarının devreye sokulmasının polisin etkinlik, verimlilik ve meşruiyetini güçlendireceği; daha yaygın ve daha güçlü bir toplumsal desteğe kavuşabileceğini iddia etmemizi mümkün kılmaktadır.